

početněji i spisovatelstvo a umělectvo české. — Nejsou mně známy poměry operní, ale, pokud týče se činohry, nemůže kritický pozorovatel, vzdálený všech osobních proudů a stojící na stanovisku ryze uměleckém, jako já, nevíti tohoto rozvoje věci. Postavíš-li vedle sebe Šuberta a Štecha, nemůžeš ani chvíli váhati, kam se sklonit svými sympatiemi. Šubert jest vedle Štecha umělecký klad, umělecká hodnota; nejsem nekritickým velebitelem Šubertovým, ale tolik musím přiznati každý slušný posuzovatel Vinohradského divadla, že v Šubertovi ztělesnily se všechny lepší umělecké snahy tohoto ústavu, kdežto družstvo chtělo uměním vydělávat a obchodničit, a Štech svou nezřízenou a nevybíravou panovačností, které neodpovídá ani zdaleka jeho vnitřní duševní fond, svým předměstsky obmezeným násilnictvím a svým vydělkářským duchem usiloval strhnouti ústav pod úroveň vši umělecké slušnosti, jako tam strhl již spisovatelský spolek Máj a všechny jeho podniky. Ale tyranii jeho, již ke své hanbě sneslo a snáší spisovatelstvo české, dovedlo setřást, ke své cti, herectvo Vinohradského divadla. Posud byla strojena v Čechách nejčastěji spiknutí proti duševní povýšenosti a nesmlouvavé opravdovosti a zaujatosti ideálem — zde jest jednou vzpoura proti hrubé, nevybíravé tyranii prostřednosti, a proto měj naše upřímné sympatie.

Stávka personálu Vinohradského divadla

skončila se 10. října [1908] a skončila se neslavně: kompromisem, který není mravním vítězstvím, a bude, zdá se, počátkem vleklé umělecké choroby vinohradského ústavu, která jej asi dříve nebo později zdolá — ovšem u těch, kdož kladou na scénu vinohradskou požadavky uměleckého růstu. Šubert odstoupil s ředitelského křesla a zatímním ředitelem jmenován architekt Heberle; p. Čelanský dostal kratší dovolenou, během níž budou vyšetřeny stížnosti, vznesené na něho členstvem; sekretář Štech zůstane ve svém úřadě, ale bude prý omezen na svůj psací stůl... Toto rozřešení dává jistě malou záruku pro umělecký vývoj vinohradské scény. Zasahování správních rady do vedení divadla a nevybíravý vliv její v repertoír divadelní budou tím jen ještě zesíleny. Opravdovost členstva Vinohradského divadla a jeho touhu po tom, postavit se na stanovisko výlučné a důsledné umělecké opravdovosti, jsem v minulém čísle přecenil; nebylo jich ani zdaleka v té míře a v tom uvědomění. Jinak bylo by se musilo dospět k čemusi charakternějšímu, než jest tento kompromis, *přiliš pohodlný* a proto málo šťastný pro budoucí rozvoj.

Poslední číslo Filologických listů

přináší z pera Alberta Pražáka velmi správnou a při vši stručnosti ke kořenům se prodírající charakteristiku díla Elišky Krásnohorské jako doplněk a opravu málo kritického článku slavnostního, který o ní uveřejnil Archiv für slavische Philologie. „Krásnohorská,“ píše p. Pražák, „jest básnický talent druhořadý, především formální, ve všech oborech prostřední, jenž by za poměrů sebestříznivějších nebyl překročil hranice prostřednosti. Již Bendl v době, kdy Krásnohorské každý básník připadal šlechticem z nejvznešenějšího rodu, princem z pohádky, zjevem z boží

milosti, vytýkal jí nedostatek lyrického fondu, málo citu, aby člověkem hnula a jej rozpálila: těžko prý mu komponovati, když při slovech básnířčiných zůstává zcela chladný. Tento případ jasně osvětluje podstatu poesie E. Krásnohorské. Je idealistická (Bendl fascinující hrou unášel Krásnohorskou do jiných světů, jichž nikdy nedovedla opustit a zaměnit skutečností), je fantasticko-romantická, idealisuje si okolí, národ, stahy životní, ale tato schopnost nestačí na poesii: nitro je ověšeno ideálními snahami, *ale není tvořivě horoucí, dobyvatelské; snaží se být básnickým, ale není jím vrozenou pravou vlohou*. Utíkáje životu, je vždy hotova raději idealisticky přebarvovat a zastírat než dát poznat rub života, a to jí v očích stejně hledících činilo velkou básnířkou. Její filosofii byla romantická oslava národa, kletba nepřítelům (a nepřítelom byl každý, kdo se projevoval kriticky, tedy na př. také protivníci RKZ), sentimentální pathos, jež ve zvětšovacíh sklech proti malé skutečnosti spatřovalo zbraň. — Pan Doležal se domnívá, že Krásnohorská byla by stvořila slavné dílo dramatické, kdyby jí to byl veřejný život dovolil. A přece dramata Krásnohorské, kromě jednoho na předměstí, nedostala se na scénu, jinak autorce zcela přístupnou! — Rovněž essayistickou činnost E. Krásnohorské sluší posuzovati střízlivě. Kritika její je čím dál reakčnější, mnohdy podstatně se neliší od někdejšího stanoviska Jakuba Malého. Proto r. 1878 zakřikovala tehdejší lumírovec, vedené Vrchlickým; proto proti Máchovi stavěla Tyla; proto jí Jahn ještě po smrti je typem pravého básníka a proto i Zola jest jí kloakou, je zvířecky brutální, překonal sprostáctví tuctových hlav, jeho dílo je poběhlíci bulvárů a obsahuje pyramidu surovosti — Krásnohorská v nekrologu nelituje, že zemřel, nýbrž že žil... A podobné mínění má také o „delirických moderní vzdoroliteratury“. To nebylo jen posuzování v duchu zastaralém, to bylo nebezpečné reakcionářství.“ Souhlasím do slova a do písmene.

Leo Berg¹

pojednáváje o užívání cizích slov a polemisuje proti prof. Eduardu Englovi, píše mezi jiným v Lit. Echu str. 7, roč. X: „U nás není dnes spisovatel vychováván, aby psal dobře, nýbrž aby psal rychle a mnoho. Kdo píše rychle a mnoho, na tom jest, aby si práci usnadnil. Sáhne po nejbližších slovech, volí nejznámější rčení, s vášní užívá cizích slov, cituje, jen aby byl co nejrychleji hotov a naplnil co nejvíce místa. Psátí dobře stalo se u nás jakýmsi způsobem sebevraždy plným útrap, a dokázali něco jest všude, zvláště pak v literatuře, smrtelným hříchem, jenž nemůže býti prominut, nejméně současníky. Zato jsou analfabeti pěstování pro literaturu.“

Co jest kulturní?

Pojmenovati každou věc vlastním jménem; nazvati vránu černou a labuť bílou, ničemu ničemu, lotra lotrem, lháře lhářem. Základem kultury jest pravdivost; ta nevyjde nikdy z módy. A tou se budeme řídit vždy v našem listě. Tolik jednou

1 - [Viz zde str. 224]